

O intermedialite z viacerých perspektív

Dušan Teplan

Režná, Miroslava – Zeleňáková, Hana (eds.): *O interpretácii umeleckého textu 27. Intermediálny rozmer tvorby pre deti a mládež*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Ústav literárnej a umeleckej komunikácie, 2014. 244 s. ISBN 978-80-558-0715-7.

Ústav literárnej a umeleckej komunikácie (ÚLUK), ktorý patrí medzi popredné umenovedné pracoviská v strednej Európe, prednedávnom vydal už dvadsiaty siedmy diel svojho známeho a všeobecne uznávaného zborníka *O interpretácii umeleckého textu*. Tentoraz jeho obsah tvoria štúdie reflektujúce intermedialne aspekty a súvislosti umeleckej tvorby pre deti a mládež. Väčšina z týchto prác odznela na vedeckom podujatí, ktoré 29. novembra 2012 zorganizoval ÚLUK pri príležitosti životného jubilea profesorky Marty Žilkovej. Toto spojenie bolo celkom prirodzené i z toho hľadiska, že v našom vedeckom prostredí sa práve ona azda najviac zaslúžila o sformovanie výskumu danej problematiky. Okrem iného to potvrdzujú jej monografie *Dráma v audiálnej tvorbe* (1995), *Dieta v kontexte postmoderny* (1999), *Výhry a prehry mediálnej drámy* (2004), *Globalizačné trendy v mediálnej tvorbe* (2006) či *Intertextuálne a intermedialne interpretácie* (2012).

Miroslava Režná a Hana Zeleňáková ako zotstavovateľky zborníka rozdelili jednotlivé príspevky do troch celkov. Prvý z nich obsahuje práce, ktoré podávajú analýzu intermediality hlavne v rámci súčasnej tvorby pre deti a mládež. Svatava Urbanová v úvodnej štúdii s názvom *Intermediálny rozměr v současné literatuře pro děti a mládež* ponúka podrobný rozbor nedávno realizovaných multimediálnych projektov *Krtčí výlety* a *Modrý tigr*. Význam tohto rozboru spočíva v tom, že poodhaľuje najrôznejšie komunikačné kódy zlučovania viacerých médií v súčasnej detskej literatúre. V príspevku *Synkretičnost v ikonotextech Renáty Fučíkové* Milena Šubrtová analyzuje niekoľko obrázkových kníh od českej výtvarníčky Renáty Fučíkovej. Hlavným znakom

týchto diel je podľa autorkinho názoru synkretizmus, ktorý sa prejavuje v prelínaní výtvarných a textových zložiek či v spájaní imaginatívneho a vecného prístupu k ústredným témam. Na príklade viacerých knižných titulov Marta Gerušková v práci *Fenomén intermediality v súčasnej slovenskej literatúre pre deti a mládež* vysvetľuje, aké postavenie má fenomén intermediality v súčasnej literatúre pre deti a mládež na Slovensku. V nadväznosti na analýzu daných titulov autorka dospieva k záveru, že intermedialita dnes nadobúda funkciu mimoriadne účinného prostriedku zvyšovania záujmu detí o čítanie a zároveň o tzv. polyestetické vnímanie kníh. V prvej polovici štúdie *Intermediálny rozmer Pastirčákovho Čintetu* Ján Gallik rozoberá hlavné výstavbové postupy románu *Čintet alebo More na konci sveta* od Daniela Pastirčáka. V druhej polovici zase ukazuje, ako uvedený autor previedol svoj román do podoby divadelnej inscenácie, realizovanej v spolupráci s režisérom Kamilom Žiškom zo Starého divadla Karola Spišáka v Nitre a určenej pre deti vo veku piatich až desiatich rokov.

Gabriela Magalová sa ďalej v článku *Meditatívna rozprávka – tichá alternatíva umenia* venuje vymedzeniu podstatných vlastností meditatívnej rozprávky. V tomto rámci sa opiera hlavne o rozprávky slovenského spisovateľa Erika Jakuba Grocha, pre ktoré sú príznačné melancholicnosť, sklúčenosť či ponurosť. O tom, akú podobu by mohla mať špeciálna literárna veda pre výskum detskej literatúry (pedoliterárna veda), píše Ivo Pospíšil v štúdii *Několik volných úvah o textech pro děti*. Podľa jeho názoru je v tejto veci dôležité najmä smerovanie k celistvosti vedeckého bádania: „*Jde o scelení dosavadních roztržitých výzkumů, v nichž převažuje jednou složka literární,*

jindy sociologická, estetická, obecně umělecká, pedagogická, obecně komunikativní, psychologická apod., tedy o překonání stavu, kdy se studium dětské literatury „natáčí“ k té či oné vědní disciplíně a „půjčuje“ si její metody: nyní si musí vytyčit rozsáhlé pole své působnosti, koncipovat strukturu oboru a jeho metodologii jako průnik nebo prolnutí stejně přirozeně a homologicky, jako k tomu přirozeně došlo v objektu jejího zkoumání – v literatuře pro děti“ (s. 75). Eva Vítězová v příspěvku *Recenzent-ské poznámky na mediální tému* přibližuje závěry, ku kterým vo svojom výskume mediálnej tvorby pre deti dospela Marta Žilková. V tejto súvislosti predstavuje hlavne jej vedeckú monografiu *Globalizačné trendy v mediálnej tvorbe* a metodickú príručku *Praktická estetika. K problému interaktivity v knihách pre deti* je názov práce, v ktorej Mariana Hrašková podáva charakteristiku interaktivity v súčasnej literatúre pre detských čitateľov. Autorkina sonda do slovenského knižného trhu ukazuje, že kvalitných kníh s interaktívnymi prvkami nie je veľa a že označenie interaktívny často nesú tituly napĺňajúce len aktuálny trend zážitkovosti. Za veľmi inšpiratívny možno označiť príspevok *Dětské čtenářství v současné české masmediální komunikaci* od Jaroslava Tomana. Ten vo svojej práci analyzuje vplyv moderných informačných technológií na vzťah detského čitateľstva ku krásnej literatúre. Prvú časť zborníka uzatvárajú dve štúdie, ktoré ozrejmujú spôsoby zobrazovania viacerých mládežníckych subkultúr v televíznych seriáloch. Štúdie napísali Štefan Timko a Michaela Malíčková, pričom ich názvy sú: *Predstavitelia mládežníckych subkultúr ako hrdinovia komediálnych seriálov* a *Mediálny obraz subkultúr v televíznom seriáli*.

Štúdie z druhej časti publikácie dopĺňajú výskum intermediality v tvorbe pre deti a mládež o historické hľadisko. Adela Mitrová v príspevku *Dramatická tvorba pre mládež „spoza hraníc“* objasňuje niektoré špecifiká prekladania cudzojazyčných dramatických diel pre mládež v šesťdesiatych rokoch 20. storočia na Slovensku. Autorka okrem iného uvádza, že počas daného obdobia, napriek slobodnejším spoločenským pomerom, v prekladovej tvorbe pre mládež prevládali hry poznačené dobovou ideológiou. Ako naznačuje

už názov ďalšieho príspevku *Rozprávková tvorba v Študentskom divadle VYDI*, Miroslav Ballay v ňom dôkladne mapuje históriu inscenovania rozprávok v Študentskom divadle VYDI. Azda najväčším kladom tohto exkurzu do dejín divadla, ktoré na pôde Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre založila Marta Žilková, je vymedzenie druhej kategorizácie jednotlivých rozprávkových hier. V štúdiu *Druhá a žánrová kontaminácia ako interpretačný kľúč do Feldekovej tvorby pre deti* Brigita Šimonová poodhaľuje, z čoho pramení svojráznosť tvorby pre deti v podaní známeho slovenského spisovateľa Lubomíra Feldeka. Osobitne v súvislosti s jeho *Modrou knihou rozprávok* z roku 1974 upozorňuje na hravosť a s ňou veľmi úzko súvisiace hľadanie nových alternatív kreatívneho prístupu k tvorbe umeleckej literatúry pre detského čitateľa. Zuzana Stanislavová v príspevku *Preklad ako médium hodnôt* všeobecne hodnotí prítomnosť prekladovej tvorby v slovenskej literatúre pre deti a mládež šesťdesiatych rokov 20. storočia. Podľa autorkinho názoru bola táto tvorba významná i z toho aspektu, že domácej literatúre rovnakého zamerania poskytla najrôznejšie inovačné impulzy.

Záverčná časť zborníka pozostáva zo štúdií, ktoré približujú niekoľko osobitých problémov, aspektov či príznakov aktuálnych podôb mediálnej komunikácie. Hlavný prínos týchto prác spočíva najmä v tom, že problematiku intermedialných dimenzií tvorby pre deti a mládež nepriamo umiestňujú do kontextu širších súvislostí mediálneho priestoru. Erika Moravčíková sa v príspevku s názvom *Morálne versus amorálne v mediálnom priestore* zameriava na otázku dodržiavania mravných noriem v súčasnej mediálnej kultúre na Slovensku. Za východisko svojich úvah si vyberá známu reláciu televízie Markíza *Modré z neba* (vysielaná bola v rokoch 2008 až 2013), v ktorej popri iných javoch identifikuje viaceré spôsoby manipulatívneho nátlaku (manipulácia emóciami, patologický súcit, glorifikácia moderátora relácie atď.). Etickým aspektom mediálnej komunikácie je ďalej venovaná aj štúdia Libora Paveru *Globalizační trendy, média, nová etika a reklama*. Touto prácou sa jej autor pokúša vysvetliť, ako prebieha etická regulácia

reklám v masových médiách. V tejto veci svoju pozornosť upriamuje obzvlášť na mechanizmy regulovania reklám zameraných na mladšieho recipienta. Marcel Olšiak napísal svoj príspevok *Princíp ovplyvniteľnosti v jazyku médií* s cieľom poukázať na zlú kvalitu jazykových prejavov, ktoré dnes odznievajú v elektronických médiách na Slovensku. Medzi veľmi vážne nedostatky zaraďuje napríklad intonačnú nevýraznosť či extrémne rýchle tempo reči. Autor navyše upozorňuje, že nepriaznivý stav zvukovej kultúry v slovenských médiách negatívne ovplyvňuje jazykové prejavy ich pravidelných recipientov. V záverečnej štúdii s názvom *Neurčité pomenovania, verbálne ataky a používanie vulgarizmov ako symptómy „kontaminácie“ jazyka (mediálneho) poli-*

tického diskurzu Marián Macho prispieva k objasneniu jazyka politického diskurzu v súčasnom mediálnom prostredí. Jedným z hlavných predmetov jeho záujmu sa stávajú neurčito definované pomenovania, ktoré v reči politikov nadobúdajú často až protikladné významy. Pomerne veľký zmätok môže podľa autora spôsobiť aj používanie základných pojmov politiky ako demokracia či liberalizmus.

Na záver možno skonštatovať, že každá z uvedených prác výrazne prispieva k naplneniu cieľa, ktorý si v úvode zborníka vytýčili jeho zostavovateľky. V tomto smere má každá štúdia naozaj zásadný podiel na celkovom objasnení základných podôb i všeobecných súvislostí fenoménu intermediality v kontexte tvorby pre deti a mládež.